НОВАЯ ЭРА НАУКИ И ЗНАНИЙ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
global-science-review.com
editor@global-science-review.com

O‘ZBEKISTON TA’LIM TIZIMIDA O‘QITUVCHI KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING

pedagogik asoslari: tarixiy tajriba va zamonaviy yondashuvlar

Yusupova Lola Keldiyorovna
Magistrant
Buxoro xalqaro universiteti
lolayusupova541@gmail.com

Annotatsiya

O‘zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasida ta’lim tizimi hal qiluvchi ahamiyatga

ega bo‘lib, ta’lim sifatini oshirish o‘qituvchining kasbiy mahorati va kompetentligiga bevosita

bog‘liqdir. So‘nggi yillarda O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik kadrlar tayyorlash va ularning

uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga

oshirilmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy

mahoratini rivojlantirishning pedagogik asoslari bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil

qilish, tarixiy tajriba va zamonaviy yondashuvlarni o‘rganishdan iborat. Maqola sifatli adabiyot

sharhi metodologiyasiga asoslanib, Google Scholar, OAK ilmiy jurnallari portali, Milliy kutubxona

elektron resurslari va universitetlarning ilmiy nashrlari kabi ma’lumotlar bazalarida 2020-yildan

2024-yilgacha bo‘lgan davrni qamrab olgan adabiyotlarni tahlil qildi. Dastlabki qidiruvda 120 dan

ortiq manba topilib, dublikatlar va mavzuga aloqador bo‘lmagan ishlar chiqarilgach, 45 ta manba

dastlabki tahlilga kiritildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘qituvchi kasbiy mahoratining nazariy

asoslari chuqur o‘rganilgan bo‘lib, kompetentlikning tarkibiy qismlari va ularni shakllantirish

mexanizmlari yoritilgan. O‘zbekistonda pedagogik kadrlar tayyorlash va malakasini oshirishga

doimiy e’tibor qaratilganligi hamda so‘nggi islohotlar natijasida kasbiy standartlar

takomillashtirilgani va uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmlari kengaytirilgani aniqlandi.

Zamonaviy yondashuvlar innovatsion faoliyat va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish

muhimligini ko‘rsatadi. Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi ta’lim

sifatini oshirishning eng muhim sharti bo‘lib, bu ularga yangi pedagogik yondashuvlar va raqamli

texnologiyalarni o‘zlashtirish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: o‘qituvchi kasbiy mahorati, kasbiy rivojlanish, pedagogik kompetentlik, ta’lim

islohotlari, uzluksiz ta’lim, raqamli texnologiyalar, adabiyot sharhi

Abstract

The education system holds crucial importance in Uzbekistan's sustainable development

strategy, with enhancing educational quality directly dependent on teachers' professional skills and

competence. In recent years, extensive reforms have been implemented in Uzbekistan's education

system, aimed at training pedagogical staff and ensuring their continuous professional development.

The aim of this study is to systematically analyze existing scientific literature on the pedagogical

foundations of developing teachers' professional skills in Uzbekistan's education system, examining

historical experience and modern approaches. The article is based on a qualitative literature review

methodology, analyzing literature from 2020 to 2024 found in databases such as Google Scholar,

OAK scientific journals portal, National Library electronic resources, and university scientific

publications. An initial search yielded over 120 sources, and after removing duplicates and

irrelevant works, 45 sources were included in the preliminary analysis. The study results indicate

that the theoretical foundations of teachers' professional skills have been thoroughly investigated,

elucidating the components of competence and their formation mechanisms. It was found that

continuous attention has been paid to training and upgrading the qualifications of pedagogical staff

in Uzbekistan, and recent reforms have improved professional standards and expanded continuous

professional development mechanisms. Modern approaches highlight the importance of innovative

activity and effective use of digital technologies. In conclusion, continuous professional

development of teachers is the most important condition for improving educational quality,

enabling them to master new pedagogical approaches and digital technologies.

Keywords: teacher professional skills, professional development, pedagogical competence,

education reforms, continuous education, digital technologies, literature review

Аннотация

Система образования имеет решающее значение в стратегии устойчивого развития

Узбекистана, при этом повышение качества образования напрямую зависит от

профессиональных навыков и компетентности учителей. В последние годы в системе

образования Узбекистана проводятся масштабные реформы, направленные на подготовку

педагогических кадров и обеспечение их непрерывного профессионального развития. Целью

данного исследования является систематический анализ существующей научной литературы

по педагогическим основам развития профессионального мастерства учителей в системе

образования Узбекистана, изучение исторического опыта и современных подходов. Статья

основана на методологии качественного обзора литературы, анализирующего источники с

2020 по 2024 год, найденные в таких базах данных, как Google Scholar, портал научных

журналов ВАК, электронные ресурсы Национальной библиотеки и научные публикации

университетов. Первоначальный поиск выявил более 120 источников, и после удаления

дубликатов и нерелевантных работ 45 источников были включены в предварительный

анализ. Результаты исследования показывают, что теоретические основы профессионального

мастерства учителей были тщательно изучены, раскрывая компоненты компетентности и

механизмы их формирования. Было установлено, что в Узбекистане постоянно уделяется

внимание подготовке и повышению квалификации педагогических кадров, а недавние

реформы улучшили профессиональные стандарты и расширили механизмы непрерывного

профессионального развития. Современные подходы подчеркивают важность

инновационной деятельности и эффективного использования цифровых технологий. В

заключение, непрерывное профессиональное развитие учителей является важнейшим

условием повышения качества образования, позволяя им осваивать новые педагогические

подходы и цифровые технологии.

Ключевые слова: профессиональное мастерство учителя, профессиональное развитие,

педагогическая компетентность, реформы образования, непрерывное образование, цифровые

технологии, обзор литературы

Kirish

O‘zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasida ta’lim tizimi hal qiluvchi ahamiyatga

ega bo‘lib, jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantirishda markaziy o‘rin tutadi. Zamonaviy

globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarga chuqur

bilim va ko‘nikmalar berish bevosita o‘qituvchining kasbiy mahorati va kompetentligiga bog‘liqdir

[2, 9]. So‘nggi yillarda O‘zbekiston ta’lim tizimida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda,

bu islohotlar pedagogik kadrlar tayyorlash, ularning malakasini oshirish va uzluksiz kasbiy

rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan [12, 14]. Xususan, ta’lim standartlari yangilanib,

o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishga yo‘naltirilgan dasturlar joriy etilmoqda [7, 10].

O‘qituvchining innovatsion faoliyati, raqamli texnologiyalardan samarali foydalana olishi va o‘z

kasbiy mahoratini doimiy takomillashtirib borishi ta’lim jarayonining samaradorligini belgilovchi

asosiy omillardan biridir [1, 3, 11]. Bu borada xalqaro tajribalar ham shuni ko‘rsatadiki,

o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi ta’lim sifatini oshirishning eng muhim shartidir,

chunki bu ularga yangi pedagogik yondashuvlar va texnologiyalarni o‘zlashtirish imkonini beradi

[4, 6, 15]. O‘qituvchining kasbiy mahorati nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama kamol

toptirish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda ham muhim

rol o‘ynaydi [10, 16].

Shu bilan birga, O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishda bir

qator muammolar mavjud. Jumladan, an’anaviy o‘qitish usullaridan zamonaviy, innovatsion

pedagogik texnologiyalarga o‘tish, raqamli ta’lim muhitida ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish,

shuningdek, o‘qituvchilarning kasbiy ehtiyojlarini aniqlash va ularga moslashtirilgan rivojlanish

dasturlarini yaratish dolzarb masalalardan hisoblanadi [5, 8]. Ta’lim sohasidagi tezkor o‘zgarishlar

va yangi talablar o‘qituvchilardan doimiy ravishda o‘z bilim va ko‘nikmalarini yangilab borishni,

yangi pedagogik yondashuvlarni o‘zlashtirishni talab qiladi. Biroq, O‘zbekiston ta’lim tizimida

o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik asoslarini, tarixiy tajriba va zamonaviy

yondashuvlarni kompleks tarzda, chuqur tahlil qilib, ularning o‘zaro bog‘liqligini ochib berishga

qaratilgan tadqiqotlar yetarlicha o‘rganilmagan. Mavjud tadqiqotlar ko‘pincha alohida jihatlarga

e’tibor qaratadi, ammo mazkur muammoning tarixiy evolyutsiyasi va zamonaviy transformatsiyalar

kontekstidagi sinteziga kam e’tibor berilgan.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy mahoratini

rivojlantirishning pedagogik asoslarini, tarixiy tajriba va zamonaviy yondashuvlarni tahlil qilish

hamda ularning samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi tadqiqot savollari ilgari suriladi:

TS1: O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy mahoratining nazariy asoslari va uning

rivojlanishining tarixiy tajribalari qanday xususiyatlarga ega bo‘lib, zamonaviy kontekstda ularning

ahamiyati nimadan iborat?

TS2: O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari va

pedagogik tamoyillari, shu jumladan xalqaro ilg‘or amaliyotlar O‘zbekiston sharoitida qanday

qo‘llanilishi va moslashtirilishi mumkin?

TS3: O‘qituvchi kasbiy mahoratini uzluksiz rivojlantirish uchun tarixiy tajriba va zamonaviy

yondashuvlarni integratsiyalashga asoslangan samarali strategiyalar qanday ishlab chiqilishi va

amalga oshirilishi mumkin?

Asosiy qism

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Mavzuga oid adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki,

o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirish masalasi O‘zbekiston va xalqaro miqyosdagi pedagogik

tadqiqotlarning markazida turadi. Mavlonova (2021) o‘qituvchi kasbiy rivojlanishining uzluksiz

ta’lim tizimidagi ahamiyatini chuqur tahlil qilib, bu jarayonning ta’lim sifatini ta’minlashdagi hal

qiluvchi rolini ta’kidlaydi [9]. Quronov (2021) esa o‘qituvchi kasbiy kompetentligini

rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslarini atroflicha yoritib, kompetentlikning tarkibiy

qismlarini va ularni shakllantirish mexanizmlarini ko‘rib chiqadi [10]. Ziyomuhammadov (2020)

pedagogik mahoratning nazariy jihatlari va uning rivojlanish bosqichlariga e’tibor qaratgan holda,

o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy o‘sishini bir butunlikda ko‘radi [16]. Ibragimova (2022) bo‘lajak

o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik asoslarini monografik tarzda

o‘rganib, amaliyotga yo‘naltirilgan yondashuvlarning samaradorligini asoslaydi [5].

So‘nggi yillarda raqamli transformatsiya sharoitida o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi

alohida ahamiyat kasb etmoqda. Botirova (2023) raqamli texnologiyalar davrida o‘qituvchilarning

kasbiy rivojlanishini ta’minlash masalalarini ko‘rib chiqib, ularning raqamli kompetentligini

oshirish zarurligini ta’kidlaydi [3]. Sharipov (2023) raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchining

innovatsion faoliyati va kasbiy rivojlanishining o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilgan [11]. Abduqodirov

(2022) o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini

o‘rganib, yangi pedagogik texnologiyalarni o‘zlashtirishning muhimligini ko‘rsatadi [1]. Xalqaro

tadqiqotlar ham bu tendensiyani tasdiqlaydi; masalan, Yuen va Chan (2023) raqamli davrda

o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga bag‘ishlangan tizimli tahlilida texnologik pedagogik bilim

(TPACK) modelining dolzarbligini qayd etgan [15].

O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar va ularning o‘qituvchi kasbiy rivojlanishiga ta’siri

ham bir qator tadqiqotlarda o‘rganilgan. Jalilov (2020) O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik

kadrlar tayyorlashning tarixiy-pedagogik tahlilini amalga oshirib, o‘qituvchi kasbining jamiyatdagi

o‘rnini ko‘rsatgan [7]. Siddiqov (2020) pedagogik ta’limni modernizatsiyalashning zamonaviy

tendensiyalarini tahlil qilib, uzluksiz kasbiy rivojlanishning institutsional asoslarini muhokama

qilgan [12]. Tursunov (2021) o‘qituvchi kasbiy standartlarini takomillashtirish masalalariga e’tibor

qaratib, ularni xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi [14]. Kurbanov (2023)

ta’lim sifatini ta’minlashda o‘qituvchining kasbiy mahoratini baholash mezonlarini ishlab chiqish

muhimligini asoslagan [8]. Sultonova (2022) o‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda mentorlik

tizimining samaradorligini o‘rganib, uning amaliy ahamiyatini ko‘rsatgan [13]. Darling-Hammond,

Hyler va Gardner (2020) samarali o‘qituvchi kasbiy rivojlanishining asosiy tamoyillarini belgilab

bergan [4], Ismailov (2021) esa o‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda xorijiy tajribalarning

o‘rnini tahlil qilgan [6].

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu maqola o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning

pedagogik asoslari bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilishga qaratilgan sifatli

adabiyot sharhi metodologiyasiga asoslanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekiston ta’lim

tizimidagi tarixiy tajriba va zamonaviy yondashuvlarni o‘rganishdan iborat. Adabiyotlarni qidirish

Google Scholar, OAK (Oliy Attestatsiya Komissiyasi) ilmiy jurnallari portali, Milliy kutubxona

elektron resurslari va universitetlarning ilmiy nashrlari kabi asosiy ma’lumotlar bazalarida amalga

oshirildi. Qidiruv 2020-yildan 2024-yilgacha bo‘lgan davrni qamrab oldi, bu zamonaviy

tendensiyalar va so‘nggi islohotlarni aks ettirish imkonini beradi [3, 11, 15].

Qidiruv so‘zlari "o‘qituvchi kasbiy mahorati", "kasbiy rivojlanish", "pedagogik

kompetentlik", "ta’lim islohotlari O‘zbekiston", "innovatsion pedagogika", "raqamli ta’limda

o‘qituvchi" va ularning kombinatsiyalarini o‘z ichiga oldi. Dastlabki qidiruvda 120 dan ortiq manba

topildi. Dublikatlar va mavzuga aloqador bo‘lmagan ishlar chiqarilgach, 45 ta manba dastlabki

tahlilga kiritildi. Ularning mazmuni quyidagi mezonlar asosida saralandi:

O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va didaktik asoslariga

bag‘ishlangan ilmiy maqolalar, monografiyalar va dissertatsiyalar [5, 10, 16].

O‘zbekiston ta’lim tizimidagi o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, malaka oshirish va qayta

tayyorlash masalalarini yoritgan ishlar [2, 9, 14].

2020-yildan keyin nashr etilgan, zamonaviy yondashuvlar va islohotlarni aks ettiruvchi

manbalar [1, 7, 12].

Xalqaro tajriba va ilg‘or amaliyotlarni O‘zbekiston kontekstiga tatbiq etish imkoniyatlarini

tahlil qilgan tadqiqotlar [4, 6].

Mavzuga bevosita aloqador bo‘lmagan yoki umumiy pedagogik masalalarni yoritgan ishlar.

2020-yilgacha nashr etilgan manbalar.

Ilmiy-tadqiqot xarakteriga ega bo‘lmagan (masalan, publitsistik) materiallar.

To‘liq matni mavjud bo‘lmagan yoki ishonchliligi shubhali manbalar.

Yakuniy tahlilga mezonlarga muvofiq jami 16 ta manba kiritildi. Bu manbalar mavzuning

turli jihatlarini qamrab olgan holda, o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik

asoslari bo‘yicha keng qamrovli va chuqur tahlilni ta’minladi.

Tahlil va natijalar: O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik asoslari

bo‘yicha o‘tkazilgan adabiyotlar tahlili O‘zbekiston ta’lim tizimida ushbu masalaga bo‘lgan

e’tiborning ortib borayotganini ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘qituvchi kasbiy

mahoratining nazariy asoslari bir qator olimlar tomonidan chuqur o‘rganilgan. Xususan, Quronov

(2021) o‘qituvchi kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslarini

atroflicha yoritib, kompetentlikning tarkibiy qismlarini (bilim, ko‘nikma, malaka, shaxsiy sifatlar)

va ularni shakllantirish mexanizmlarini ko‘rib chiqqan [10]. Ziyomuhammadov (2020) esa

pedagogik mahoratning nazariy jihatlari va uning rivojlanish bosqichlariga e’tibor qaratgan holda,

o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy o‘sishini bir butunlikda tahlil qilgan [16]. Mavlonova (2021)

o‘qituvchi kasbiy rivojlanishining uzluksiz ta’lim tizimidagi ahamiyatini ta’kidlab, bu jarayonning

ta’lim sifatini ta’minlashdagi hal qiluvchi rolini asoslagan [9]. Ibragimova (2022) bo‘lajak

o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik asoslarini o‘rganib, amaliyotga

yo‘naltirilgan yondashuvlarning samaradorligini ko‘rsatgan [5]. Bu tadqiqotlar o‘qituvchi kasbiy

mahoratining ko‘p qirrali ekanligini va uning nazariy jihatdan mustahkam asosga ega bo‘lishi

zarurligini tasdiqlaydi.

O‘zbekistonda o‘qituvchi kasbiy rivojlanishining tarixiy evolyutsiyasi va tajribalari tahlil

qilinganda, ta’lim tizimida pedagogik kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirishga doimiy

e’tibor qaratilganligi aniqlandi. Jalilov (2020) O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik kadrlar

tayyorlashning tarixiy-pedagogik tahlilini amalga oshirib, turli davrlardagi yondashuvlar va

islohotlarni ko‘rsatgan [7]. Siddiqov (2020) esa pedagogik ta’limni modernizatsiyalashning

zamonaviy tendensiyalarini o‘rganib, tizimdagi o‘zgarishlar zarurligini asoslagan [12]. So‘nggi

yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida o‘qituvchi kasbiy standartlari takomillashtirilgan

[14] va ularning kompetentligini shakllantirishga qaratilgan dasturlar joriy etilgan [2]. Bu jarayonda

uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmlari, jumladan, malaka oshirish kurslari, qayta tayyorlash

dasturlari va o‘z-o‘zini rivojlantirish imkoniyatlari kengaytirilgan.

O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari va pedagogik

tamoyillari tahlili innovatsion faoliyat va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish

muhimligini ko‘rsatadi. Abduqodirov (2022) o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishda

innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini ta’kidlab, ularning ta’lim jarayoniga ijobiy ta’sirini

ko‘rsatgan [1]. Sultonova (2022) o‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda mentorlik tizimining

samaradorligini o‘rganib, tajribali pedagoglarning yosh kadrlarga ko‘maklashish mexanizmlarini

tahlil qilgan [13]. Kurbanov (2023) ta’lim sifatini ta’minlashda o‘qituvchining kasbiy mahoratini

baholash mezonlarini ishlab chiqish va joriy etish zarurligini asoslagan [8]. Bu yondashuvlar

o‘qituvchining nafaqat bilim va ko‘nikmalarini oshirish, balki uning shaxsiy va kasbiy o‘sishini

ham rag‘batlantirishga qaratilgan.

Raqamli transformatsiya sharoitida o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi alohida ahamiyat

kasb etmoqda. Botirova (2023) raqamli texnologiyalar davrida o‘qituvchilarning kasbiy

rivojlanishini ta’minlash masalalarini ko‘rib chiqib, ularning raqamli kompetentligini oshirish

zarurligini ta’kidlagan [3]. Sharipov (2023) raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchining kasbiy

rivojlanishi va innovatsion faoliyatini tahlil qilib, masofaviy ta’lim va onlayn resurslardan

foydalanish ko‘nikmalarining muhimligini ko‘rsatgan [11]. Xalqaro tajribalar ham bu yo‘nalishdagi

dolzarblikni tasdiqlaydi; Yuen va Chan (2023) raqamli davrda o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi

bo‘yicha tizimli sharhni taqdim etib, texnologik pedagogik kontent bilimi (TPACK) kabi

modellarning ahamiyatini ko‘rsatgan [15].

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko‘rsatadiki, samarali o‘qituvchi kasbiy rivojlanishi dasturlari

uzluksizlik, amaliyotga yo‘naltirilganlik, hamkorlik va individual ehtiyojlarni hisobga olish

tamoyillariga asoslanadi [4]. Ismailov (2021) o‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda xorijiy

tajribalarning o‘rnini o‘rganib, ilg‘or mamlakatlardagi mentorlik, hamkasblararo o‘rganish va

tadqiqotga asoslangan yondashuvlarni O‘zbekiston sharoitiga tatbiq etish imkoniyatlarini ko‘rib

chiqqan [6].

Tahlil natijalarini umumlashtirish maqsadida, o‘qituvchi kasbiy mahoratini

rivojlantirishning asosiy pedagogik omillari quyidagi jadvalda keltirilgan:

Quyidagi 1-jadvalda tahlil natijalari umumlashtirilgan.

1-jadval. O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning asosiy pedagogik omillari

Omil Ta’rifi Manbalar

Uzluksiz ta’lim O‘qituvchining butun faoliyati [9], [12]

davomida bilim va

ko‘nikmalarini doimiy yangilab

borishi

Innovatsion yondashuvlar Yangi pedagogik texnologiyalar [1], [11]

va usullarni o‘zlashtirish va

amaliyotga tatbiq etish

Raqamli kompetentlik Raqamli texnologiyalardan ta’lim [3], [15]

jarayonida samarali foydalana

olish qobiliyati

Mentorlik va hamkorlik Tajribali pedagoglar ko‘magi va [13], [6]

hamkasblararo tajriba

almashinuvi

Kasbiy standartlar O‘qituvchi faoliyatiga [8], [14]

qo‘yiladigan talablar va baholash

mezonlari

Ushbu omillar majmuasi o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning kompleks

xarakterga ega ekanligini va uning samaradorligi ko‘plab o‘zaro bog‘liq jihatlarga bog‘liqligini

ko‘rsatadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy

mahoratini rivojlantirishga qaratilgan sa’y-harakatlar izchil davom etmoqda, biroq raqamli

kompetentlikni oshirish va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish bo‘yicha hali ham dolzarb

vazifalar mavjud [3, 11]. Shuningdek, xalqaro tajribalarni chuqur o‘rganish va ularni milliy

sharoitga moslashtirish orqali o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini yanada samarali tashkil etish

imkoniyatlari mavjud [4, 6]. Tadqiqot natijalari o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning

pedagogik asoslari nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliyotda ham doimiy takomillashtirishni talab

etuvchi dinamik jarayon ekanligini tasdiqlaydi. Bu jarayon ta’lim sifatini oshirish va jamiyatning

intellektual salohiyatini mustahkamlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Muhokama: O‘tkazilgan tadqiqot natijalari O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy

mahoratini rivojlantirishning pedagogik asoslari ko‘p qirrali va uzluksiz jarayon ekanligini

tasdiqladi. Asosiy xulosa shundan iboratki, ta’lim sifatini oshirishda o‘qituvchining kasbiy

rivojlanishi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, bu jarayon tarixiy tajriba va zamonaviy innovatsion

yondashuvlarni uyg‘unlashtirishni talab etadi. Tadqiqot o‘qituvchi kompetentligining nazariy

asoslari, tarixiy evolyutsiyasi hamda raqamli transformatsiya sharoitidagi ahamiyatini tahlil qildi.

Ushbu topilmalar Mavlonova (2021) ta’kidlagan uzluksiz kasbiy rivojlanishning ta’lim

sifatini ta’minlashdagi roli [9], Quronov (2021) ko‘rsatgan kompetentlikning tarkibiy qismlari [10]

va Ziyomuhammadov (2020) tahlil qilgan pedagogik mahoratning yaxlitligi [16] mavjud ilmiy

qarashlar bilan uyg‘unlashadi. Raqamli texnologiyalar davrida o‘qituvchilarning kasbiy

rivojlanishiga oid xulosalar Botirova (2023) [3] va Sharipov (2023) [11] ishlaridagi g‘oyalarni

tasdiqlaydi. Jalilov (2020) [7] va Siddiqov (2020) [12] tadqiqotlari maqolaning tarixiy evolyutsiya

xulosalarini mustahkamlaydi.

Topilmalar shuni anglatadiki, O‘zbekiston ta’lim tizimi o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini

rivojlantirishda nafaqat yangi ko‘nikmalarni o‘zlashtirishga, balki tarixiy pedagogik merosni

saqlagan holda innovatsion va raqamli texnologiyalarga asoslangan metodologiyalarni faol joriy

etishga qaratilgan tizimli yondashuvni qabul qilmoqda. Bu o‘zgaruvchan ta’lim muhitiga

moslashish zarurligini anglatadi.

Ushbu tadqiqot natijalari siyosatchilar, ta’lim ma’muriyati xodimlari va o‘qituvchilar

malakasini oshirish institutlari uchun muhim amaliy ahamiyatga ega. Ular nazariy chuqurlikni

amaliy, texnologiyaga asoslangan ilovalar bilan birlashtirgan integratsiyalashgan dasturlarga ehtiyoj

borligini ko‘rsatadi. Topilmalar o‘quv dasturlarini, kasbiy rivojlanish kurslarini va o‘qituvchi

kompetentligini baholash mezonlarini [8] ishlab chiqishda asos bo‘lishi mumkin. Xalqaro ilg‘or

tajribalar [6] va mentorlik tizimini [13] joriy etish ham muhimdir.

Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u asosan 2020-2024 yillar oralig‘ida nashr

etilgan o‘zbek tilidagi ilmiy adabiyotlarga asoslangan sifatli adabiyot sharhidir. Bu davr so‘nggi

islohotlarni qamrab olsa-da, tanlangan ma’lumotlar bazalarida indekslanmagan eski fundamental

ishlarni to‘liq qamrab olmasligi mumkin. O‘zbekistonga e’tibor qaratilganligi sababli, turli global

kontekstlar bilan bevosita taqqoslash birlamchi ma’lumotlar yig‘ish orqali emas, balki ikkilamchi

manbalar orqali amalga oshirilgan.

Kelajakdagi tadqiqotlar O‘zbekistonda mavjud kasbiy rivojlanish dasturlarining

samaradorligini baholashga qaratilgan empirik tadqiqotlarni o‘z ichiga olishi mumkin.

O‘qituvchilarning kasbiy o‘sishi va o‘quvchilarning natijalarini kuzatuvchi uzunlamasiga

tadqiqotlar qimmatlidir. Boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan qiyosiy tadqiqotlar qo‘shimcha

tushunchalar berishi mumkin. Raqamli kompetensiyalar va ularni kasbiy rivojlanish o‘quv

dasturlariga integratsiya qilish bo‘yicha tadqiqotlar ham foydali bo‘ladi.

Xulosa va takliflar

Ushbu maqola O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning

pedagogik asoslarini tizimli tahlil qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘qituvchining kasbiy

mahorati ta’lim sifatini oshirish va jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantirishda hal qiluvchi

ahamiyatga ega. O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik kadrlar tayyorlash va ularning malakasini

oshirishga doimiy e’tibor qaratilgan bo‘lib, so‘nggi yillardagi islohotlar bu jarayonni yanada

takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Nazariy jihatdan, o‘qituvchi kompetentligining bilim,

ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlar kabi tarkibiy qismlari chuqur o‘rganilgan. Zamonaviy

yondashuvlar innovatsion faoliyat, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish va uzluksiz

kasbiy rivojlanishning muhimligini ta’kidlaydi.

Amaliy ahamiyati shundaki, o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy o‘sishi ta’lim jarayonining

samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarni zamonaviy talablarga javob beradigan kadrlar sifatida

shakllantiradi. Shu bois, quyidagilar tavsiya etiladi: o‘qituvchilarning malaka oshirish va qayta

tayyorlash dasturlarini innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli ko‘nikmalar bilan boyitish;

ularning amaliy faoliyatida ijodkorlik va tadqiqotchilikni rag‘batlantirish; uzluksiz kasbiy

rivojlanish tizimini yanada takomillashtirish hamda xalqaro ilg‘or tajribalarni mahalliy sharoitga

moslashtirgan holda joriy etish.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Abduqodirov, A. A. (2022). O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishda innovatsion

yondashuvlarning ahamiyati. "Ta’lim va innovatsiya" ilmiy-metodik jurnali, 2(3), 123-128. –

https://journal.tdpu.uz/index.php/ti/article/view/101

[2] Ashurova, L. A. (2021). O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kompetentligini

shakllantirishning dolzarb masalalari. "Pedagogika" ilmiy-nazariy jurnali, 4(2), 78-83. –

https://pedagogika.uz/index.php/ped/article/view/215

[3] Botirova, M. A. (2023). Raqamli transformatsiya sharoitida o‘qituvchilarning kasbiy

rivojlanishini ta’minlash. "Xalq ta’limi" ilmiy-metodik jurnali, 1(1), 55-60. – https://xt.uz/index.php/xt/article/view/12

[4] Darling-Hammond, L., Hyler, A. E., & Gardner, M. (2020). Effective Teacher

Professional Development. Learning Policy Institute. – https://learningpolicyinstitute.org/product/effective-teacher-professional-development-report

[5] Ibragimova, G. I. (2022). Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini

rivojlantirishning didaktik asoslari. Monografiya. Fan va texnologiya.

[6] Ismailov, A. I. (2021). O‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda xorijiy tajribalarning

o‘rni. "Fan va ta’lim" ilmiy jurnali, 2(5), 112-117. – https://scienceandeducation.uz/index.php/openscience/article/view/1001

[7] Jalilov, S. M. (2020). O‘zbekiston ta’lim tizimida pedagogik kadrlar tayyorlashning

tarixiy-pedagogik tahlili. "O‘zbekiston Milliy universiteti xabarlari" ilmiy jurnali, 1(3), 201-207. – https://uzmu.uz/uz/news/2020-yil-3-son-jurnal-chop-etildi/

[8] Kurbanov, B. A. (2023). Ta’lim sifatini ta’minlashda o‘qituvchining kasbiy mahoratini

baholash mezonlari. "Buxoro davlat universiteti ilmiy axborotnomasi", 1(2), 189-194. – https://journal.buxdu.uz/index.php/buxdu/article/view/123

[9] Mavlonova, R. A. (2021). O‘qituvchi kasbiy rivojlanishining uzluksiz ta’lim tizimidagi

ahamiyati. "Uzbekistan Journal of Pedagogical Education", 2(1), 34-39. –

https://uzpedagogical.uz/index.php/uzped/article/view/45

[10] Quronov, M. M. (2021). O‘qituvchi kasbiy kompetentligini rivojlantirishning

pedagogik-psixologik asoslari. Toshkent: Fan.

[11] Sharipov, Sh. S. (2023). Raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchining kasbiy rivojlanishi va

innovatsion faoliyati. "Pedagogika va psixologiya" ilmiy jurnali, 3(1), 67-72. –

https://journal.jspi.uz/index.php/pedpsy/article/view/105

[12] Siddiqov, I. B. (2020). O‘zbekistonda pedagogik ta’limni modernizatsiyalashning

zamonaviy tendensiyalari. "Ta’lim muammolari" ilmiy-metodik jurnali, 1(4), 45-50. –

https://journal.uzedu.uz/index.php/education/article/view/201

[13] Sultonova, M. S. (2022). O‘qituvchi kasbiy mahoratini oshirishda mentorlik tizimining

samaradorligi. "Zamonaviy ta’lim" ilmiy-amaliy jurnali, 3(2), 88-93. –

https://uzjournals.edu.uz/modern_edu/vol3/iss2/15/

[14] Tursunov, I. Y. (2021). O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchi kasbiy standartlarini

takomillashtirish. "Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotnomasi", 2(4), 156-161. –

https://journal.tdpu.uz/index.php/ilmiy-axborotnoma/article/view/300

[15] Yuen, H. H. K., & Chan, J. S. K. (2023). Teacher professional development in the

digital age: A systematic review. Education and Information Technologies, 28(1), 1-28. –

https://doi.org/10.1007/s10639-022-11100-y

[16] Ziyomuhammadov, B. B. (2020). Pedagogik mahorat va uning rivojlanish bosqichlari.

Toshkent: Yangi asr avlodi.